

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора кафедри менеджменту та адміністрування Національного університету «Чернігівська політехніка»
Харченко Юлії Петрівни на дисертаційну роботу
Молочка Тараса Вікторовича на тему «Механізми реформування публічного управління України в контексті реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

Євроінтеграційні поступи змушують вносити суттєві зміни у систему публічного управління в Україні, одночасно є ключовим інструментом реалізації державної політики та забезпечення розвитку суспільства. Євроінтеграція України відбувається в умовах війни, а відтак і всі обмеження та виклики пов'язані з безпековими чинниками ознаменували сучасний етап державотворення. Зазначене зумовлює необхідність глибокого переосмислення механізмів державного управління, підвищення їх ефективності та адаптивності до нових викликів. Це актуалізує потребу вдосконалення механізмів реформування публічного управління як складової модернізації держави. Сучасній системі публічного управління притаманна наявність суттєвих проблем, між іншим і наявність інституційних дисбалансів у розмежуванні повноважень між рівнями влади, недостатньою реалізацією принципу субсидіарності, слабкою взаємодією між органами влади та громадянськістю. Остаточного вирішення потребують питання завершення реформи місцевого самоврядування, удосконалення нормативно-правового забезпечення, узгодження стратегічного планування з бюджетним процесом, а також відсутності єдиних стандартів і централізованих інформаційних ресурсів у сфері державної служби. У цих умовах загострюється необхідність впровадження ефективних механізмів реформування, які мають орієнтуватися на підвищення якості публічних послуг, розвиток електронного урядування, розширення мережі центрів надання адміністративних послуг, збільшення переліку соціальних послуг, доступних для мешканців громад та поглиблення децентралізації. Важливим є також застосування системи індикаторів для оцінювання результативності реформ, зокрема рівня цифровізації та інтеграції інформаційних ресурсів.

Актуальність дослідження посилюється необхідністю гармонізації національної системи публічного управління з європейськими стандартами та рекомендаціями міжнародних організацій, що передбачає адаптацію законодавства й використання кращих світових практик. Водночас недостатньо розробленими залишаються питання класифікації механізмів

реформування та їх практичного застосування в умовах сучасних викликів. Саме тому потреба у підвищенні ефективності публічного управління, забезпеченні стійкості держави та реалізації курсу на євроінтеграцію зумовлює актуальність дослідження, визначає його мету та практичну спрямованість.

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт до плану науково-дослідних робіт Національного

у

н

і

в

е

р

с

и

т

е Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

у Дисертаційне дослідження відзначається чіткою структурою, послідовністю викладення матеріалу та логічністю аналізу обраної проблематики, а також належним рівнем обґрунтування сформульованих висновків і пропозицій. Визначена у роботі мета досягнута, узгоджується з темою дослідження та забезпечує обґрунтування й поглиблення теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності механізмів реформування публічного управління України в контексті реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію..

і Високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації, а також їх достовірність забезпечуються відповідністю структурно-логічної побудови дослідження поставленій меті, використанням широкого кола джерел за тематикою роботи, значним обсягом аналітичних матеріалів і відповідністю предметної спрямованості дисертації галузі знань за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

к Мета дисертаційного дослідження, визначена автором, успішно досягнута та логічно реалізована через послідовне виконання поставлених завдань. Зокрема, у роботі досліджено трансформацію та модернізацію понятійно-категоріального апарату публічного управління під впливом євроінтеграційних процесів, розкрито еволюцію змісту ключових термінів цієї сфери; проаналізовано науково-теоретичні та методологічні підходи до вивчення механізмів публічного управління й окреслено особливості їх трансформації у сучасних концепціях з урахуванням євроінтеграційних орієнтирів.

е У дисертації також здійснено історико-ретроспективний аналіз розвитку системи публічного управління України в умовах реалізації стратегічного

н

і

к

курсу на європейську інтеграцію; охарактеризовано механізми та інструменти реформування публічного управління, а також визначено вимоги до їх застосування в країнах ЄС і в межах американської наукової традиції. Окрему увагу приділено аналізу досвіду реформування публічного управління у постсоціалістичних державах — членах ЄС та узагальненню можливостей імплементації найбільш успішних практик в українських умовах.

Автором визначено перспективні напрями розвитку механізмів реформування публічного управління України на основі європейського досвіду, досліджено процес адаптації цих механізмів до принципів належного урядування відповідно до рекомендацій ЄС. Підсумком роботи стало обґрунтування стратегічних напрямів удосконалення механізмів реформування публічного управління в контексті євроінтеграційного курсу держави та розроблення практичних рекомендацій щодо їх подальшого розвитку.

У першому розділі дисертаційної роботи досліджено еволюцію управлінських процесів в Україні в історико-культурному контексті державотворення та європейської інтеграції. Механізми реформування публічного управління розглянуто крізь призму цивілізаційного вибору українського суспільства, особливостей становлення державності та формування національного менталітету. Обґрунтовано, що прагнення України до європейської інтеграції безпосередньо пов'язані з глобальними трансформаціями міжнародних відносин і сучасними політичними процесами, а також із вимогами Європейського Союзу щодо реалізації європейського курсу розвитку та набуття повноправного членства. У зв'язку з цим доведено необхідність удосконалення механізмів реформування публічного управління як важливого інструменту активізації та прискорення євроінтеграційних процесів в Україні.

У другому розділі дисертації на підставі аналізу міжнародного, європейського та вітчизняного досвіду доведено, що сучасні трансформації у сфері публічного управління базуються на комплексному поєднанні інституційної модернізації, цифрової трансформації та розширення участі громадян у процесах прийняття управлінських рішень. Обґрунтовано, що подальший розвиток системи публічного управління України повинен здійснюватися відповідно до принципів Європейського адміністративного простору, серед яких ключове значення мають верховенство права, професіоналізація державної служби, відкритість і прозорість управлінських процесів, цифровізація публічних послуг та забезпечення партисипативного підходу. Зазначені напрями визначено важливими передумовами підвищення результативності державного управління та ефективної реалізації євроінтеграційного курсу України.

У третьому розділі дисертаційної роботи визначено стратегічні напрями розвитку механізмів реформування публічного управління в Україні та

розроблено практичні рекомендації щодо їх удосконалення. Зокрема, запропоновано заходи, спрямовані на посилення протидії корупції та іншим проявам зловживань у системі публічної влади, активізацію участі інститутів громадянського суспільства у формуванні й реалізації публічної політики, подальший розвиток електронного врядування та розширення цифрової взаємодії між державою і суспільством. Окрему увагу приділено необхідності поглиблення міжнародного співробітництва України з європейськими інституціями та міжнародними організаціями у сфері публічного управління, що сприятиме підвищенню ефективності реформ і реалізації євроінтеграційного курсу держави.

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення автором досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення найбільш суттєвих завдань в межах предмета дослідження, а також наявність елементів наукової новизни.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність отриманих результатів дослідження забезпечується застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, які дали змогу здійснити теоретико-методологічне обґрунтування механізмів реформування публічного управління України в умовах реалізації євроінтеграційного курсу держави. Зокрема, історичний метод використано для дослідження еволюції сутності та змістового наповнення базових понять, зокрема «державне управління», «публічне управління», «публічне адміністрування», а також для аналізу розвитку теорії управління й менеджменту.

Структурно-функціональний метод у поєднанні з принципами компаративістики, узагальнення та аналогії застосовано з метою вивчення міжнародного та зарубіжного досвіду реформування публічного управління, аналізу відповідних вимог і рекомендацій, а також критеріїв оцінювання ефективності функціонування таких механізмів. Метод статистичного аналізу дав можливість оцінити вплив механізмів публічного управління на досягнення цілей сталого розвитку суспільства та визначити результативність їх практичного впровадження.

До найбільш суттєвих наукових здобутків автора слід віднести перш за все механізми реформування публічного управління України з урахуванням стратегічного курсу держави на європейську інтеграцію шляхом забезпечення гнучкої адаптивності національної системи публічного управління до стандартів і цінностей Європейського Союзу на основі аналізу фундаментальних принципів та вимог конструктивістської версії історичного інституціоналізму, що визначає історичні традиції та особливості національної ідентичності. У роботі запропоновано єдиний комплекс механізмів, що включає: загальні механізми розвитку системи публічного управління, нормативно-управлінські механізми впровадження інституційних реформ, організаційно-управлінські механізми розвитку місцевого самоврядування, механізми ресурсної спроможності та

кадрового потенціалу, фінансово-економічні механізми забезпечення функціонування публічного управління, інформаційно-технологічні механізми цифровізації публічного управління, механізми управління ризиками, механізми забезпечення громадської участі у вирішенні питань формування публічної політики, механізми демократичного контролю, публічної підзвітності та зворотного зв'язку, інституційно-аналітичні механізми наукового та інформаційного моніторингу публічного управління, що спрямовані на конкретизацію інструментів, процедур, заходів трансформації сфери публічного управління, формують інституційну основу адаптації української системи публічного управління до європейських стандартів належного врядування та визначає стратегічні напрями її подальшого розвитку.

Безперечною новизною дослідження є запропоновані автором науково-теоретичні підходи до формування та трансформації управлінських стереотипів, уподобань і прагнень українського суспільства шляхом застосування принципів конструктивістської версії історичного інституціоналізму, яка визначає історичні традиції як важливі чинники сучасного процесу інституціоналізації України та свідомого сприйняття громадянами значних змін у структурі і процесах публічного управління. Показано, що в контексті реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію трансформація суспільних уявлень про роль держави та механізми управління є важливим фактором успішної інституціоналізації сучасної моделі публічного управління в Україні.

В сенсі наукової методології слід відмітити, науково-методологічне та практичне обґрунтування параметрів ефективності системи публічного управління України в контексті забезпечення стратегічного курсу на євроінтеграцію шляхом виокремлення «гнучкої адаптивності» як її якісної характеристики щодо раціональної узгодженості європейських стандартів і ціннісних норм, детермінованих особливостями національної ідентичності.

Також до наукових здобутків автора слід віднести методологічні засади аналізу ключових параметрів і факторів розвитку європейської інтеграції України шляхом формування комплексної аналітичної рамки, що поєднує історико-порівняльний, інституційний, системно-аналітичний та прогностичний методи, забезпечуючи поглиблене вивчення ключових етапів євроінтеграційного процесу (нормативна адаптаційність, інституційна адаптаційність, політична адаптаційність, гнучка адаптивність) на основі теоретичного осмислення позитивних та дестабілізаційних зовнішніх і внутрішніх чинників, серед яких: війна, великі матеріальні та людські втрати, значна міграція за кордон, відсутність консолідуючої позиції країн демократії щодо підтримки України, значний рівень корупції на всіх рівнях, зростання інфляції, зменшення купівельної спроможності населення, нестача робочої сили; недосконале законодавство в усіх сферах життєдіяльності, недостатній рівень практичної демократії, низька політична й організаційна культура громадян, незрілість громадянського суспільства тощо на основі синергетично-критеріального підходу.

Основні результати дисертації висвітлено у 9 наукових працях, з яких: одна стаття – у виданні, що індексується у наукометричній базі Web of Science, п'ять статей – у наукових фахових виданнях, три публікації – у матеріалах наукових конференцій.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії і надають автору право публічного захисту дисертації. Детальний аналіз представленого рукопису дисертації та наукових публікацій дає підстави констатувати ідентичність публікацій і основних положень дисертації.

Практичне значення і впровадження результатів дисертаційної роботи

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці теоретико-методологічних положень, оформлених у конкретні пропозиції, які можуть бути реалізованими і становити основу механізмів реформування публічного управління України в контексті реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію.

Рекомендації автора використані у діяльності Центру адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, зокрема під час реалізації аналітичних, проєктних та навчально-методичних ініціатив у межах міжнародних інструментів інституційної розбудови (довідка про впровадження від 09.03.2026 р. № 01/94-26); Чернігівської міської ради при удосконаленні підходів до формування та реалізації політики місцевого розвитку, застосуванні інституційних та організаційно-правових механізмів взаємодії органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади, врахуванні європейського досвіду реформування публічного управління (довідка про впровадження від 12.03.2026 р. № 326/1-00/вих/01); впроваджені в освітній процес Національного університету «Чернігівська політехніка», при викладанні дисциплін «Механізми та інструменти публічного управління (за сферами діяльності)», «Технології публічного адміністрування», «Інформаційна політика та електронне урядування» на кафедрі менеджменту та адміністрування (довідка про впровадження від 23.02.2026 р. № 202/08-368)

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційної роботи Молочка Тараса Вікторовича «Механізми реформування публічного управління України в контексті реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію» засвідчив їх повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань дослідження, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації.

Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності.

Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Дискусійні положення та зауваження до змісту та оформлення дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості науково-теоретичних положень дисертаційної роботи, її цілісність і логіку викладення матеріалу, доречно висловити певні зауваження та звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи.

1. Здійснюючи дослідження трансформації понятійно-категоріального апарату публічного управління під впливом євроінтеграційних процесів автор надмірно деталізує історико-теоретичні аспекти, що частково ускладнює сприйняття основної ідеї дослідження. Зокрема, значні за обсягом переліки визначень, функцій і наукових підходів не завжди супроводжуються достатнім рівнем узагальнення та авторського синтезу, що знижує аналітичну цінність викладу. Доцільним було б посилити авторську інтерпретацію трансформації понятійно-категоріального апарату публічного управління під впливом євроінтеграційних процесів, чіткіше структурувати матеріал та скоротити другорядні елементи, зосередивши увагу на ключових концептуальних змінах.

2. У роботі наведено широкий перелік інструментів і механізмів Європейського Союзу у сфері публічного управління, однак їх аналіз переважно має описовий характер. При цьому недостатньо показано, які з них є найбільш ефективними, пріоритетними та доцільними для впровадження в Україні. Крім того, визначені стратегічні орієнтири розвитку публічного управління в умовах євроінтеграції не повною мірою супроводжуються оцінкою готовності української системи до їх реалізації, а також аналізом можливих ризиків і обмежень. Доцільно посилити аналітичну складову дослідження, зокрема через більш чітке обґрунтування практичного застосування зарубіжного досвіду та поглиблення його критичного осмислення в контексті українських реалій..

3. Здійснюючи комплексне дослідження досвіду зарубіжних країн, автор узагальнює практики країн ОЕСР та постсоціалістичних держав ЄС, які подані переважно у вигляді переліку окремих прикладів, інструментів та національних особливостей, без належного порівняльного та аналітичного опрацювання. Такий підхід не дозволяє в повній мірі виявити спільні закономірності, відмінності моделей публічного управління та критерії їх ефективності, а також ускладнює визначення реальної релевантності наведених практик і можливостей їх адаптації до українських умов. Крім того,

відсутність системного зіставлення інституційних, правових та управлінських контекстів окремих країн знижує рівень обґрунтованості висновків щодо доцільності використання окремих зарубіжних практик у процесі реформування публічного управління в Україні.

4. У 2 розділі автором виокремлено проблему інституту місцевого самоврядування в Україні, який полягає в «незавершеності процесу трансформації застарілої системи врядування рад у демократичну систему самоврядування громад та вказано необхідність удосконалення механізмів реалізації громадянами права на безпосередню участь в управлінні місцевими справами». Доцільно було б доповнити дослідження аналізом світових тенденцій вирішення означеної проблеми та деталізувати перспективні напрями реформування у вказаному напрямі.

5. Подані практичні напрями удосконалення механізмів реформування публічного управління України загалом відображають ключові пріоритети євроінтеграційного розвитку, однак положення, пов'язані із залученням консультативно-дорадчих органів, розвитком громадської участі та міжнародного співробітництва, носять переважно декларативний характер і потребують більш чіткої операціоналізації. Зокрема, у роботі недостатньо визначено конкретні організаційні форми їх реалізації, процедурні механізми взаємодії між учасниками, а також відсутні зрозумілі індикатори оцінювання ефективності функціонування зазначених інструментів. Це знижує практичну визначеність запропонованих підходів.

Разом з тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня представленої дисертаційної роботи.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Молочка Тараса Вікторовича «Механізми реформування публічного управління України в контексті реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію» є завершеною, цілісною науковою роботою, виконаною на актуальну тему, містить положення наукової новизни, має теоретичне та практичне значення.

Актуальність обраної теми дослідження, обґрунтованість наукових положень, висновків і запропонованих автором рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність, достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях є самостійними та підготовлені на високому науковому рівні.

Дисертаційна робота Молочка Тараса Вікторовича «Механізми реформування публічного управління України в контексті реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам до оформлення

дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 року № 502) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 року № 502). Молочко Тарас Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Рецензент:

професор кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
доктор економічних наук

Ю.П. Харченко